

Harra Klæmint í Todnesi

Leysliga eftir N. Andersen

Leygardagur 18. februar 1984

Viggo Dalsgaard skrifvar:

Ein hósvíkingur spurdi meg einaferð, hvat fólk her suðuri í Sandoynni hildu um Harra Klæmint; har um hansara leiðir var hann ikki petti hægri í meti, enn Kálvur lítli. Eg svaraði honum, at hann er vist ikki so lágt í metum, ið hvussu var, tey gomlu hildu mikið um at vera av prestfólki, tey kendu tað sum eina trygd fyri, ikki at fara tann skeiva vegin.

Hann æt Clemen Laugesen Follerup. Hann var úr Jutlandi, helst um Vejle leiðina. Hann kom til Føroyar í 1638, sum hjálparprestur hjá Sandoyar presti Jensen Skive. — Hann giftist fyrst við Ane Jensdatter Skive, og tá hon doyði, giftist hann aftur við konusystri Ellen, tær vóru báðar dætur til undanmannin í embætinum. Tað sigst, at hann átti 23 børn. Tá hann doyði, 30. januar 1688, vóru børnini 15 sum arvingar.

Sum tey flestu hava hoyrt, skuldi hann vera so armur, at tá hann kom til Føroyar, átti hann bara tað hann hevði í klæðsekkinum, men tá ið hann doyði var hann ein sannur jarðadróttur. Hann var ein sannur búravnur. Hann lænti fólki pengar, móti at tey settu jørð í vegg, og tá tey so ikki orkaðu at gjalda aftur til dagstema tíð, so tók hann jørðina undir seg. Hann tók fólk, ið illa megnaðu at klára seg sjálvi, men áttu jørð, til sín sum uppgávufólk, fæddi tey, og lat tey gera ta nýttu tey megnaðu, og tá tey so doyðu, arvaði hann tey. Mangar eru søgurnar, um hvussu hann bar seg at fyri at kradda undir seg, og seta børnini á bestu garðarnar í landinum. Og finligr hava mátarnir hann brúkt ikki verið.

Eitt veldugt húsarhald hevur tað verið í Todnesi, við teimum mongu

børnunum, húskøllum og arbeiðskonum og uppgávufólki, so Harra Klæmint hevur haft nokk um oyri, at ansa eftir øllum. Hann átti jørð um alla Sandoyinna, Skúoy, og í Suðuroy, íalt 47 óðalsmerkur. Kongsgóðs hevði hann tað sama sum verfaðirin, og væl tað. Tá ið hann var deyður, var ágonan: 20 ross, 57 neyt og 2246 ærseyðir. Sammet við hetta velduga góðs, var bóksamlingin hjá honum ikki stór, 29 bækur, virði 2 gyllin; nógv tann minsta, ið nakar prestur lat eftir seg.

At sita við øllum hesum jarðagóðsinum, færdi sjálvandi við sær, at Harra Klæmint mangan møtti á tingi, tí ikki dámdi honum, at nakar gekk honum ov nær, og varð hann oyddur at gjalda nakað, gjørdi hann hetta treyðugur, fyrr enn hann var dømdur til hetta. Pengar og jørð var fyri tað mesta tað, ið gjørdi, at hann møtti á tingi. 1671 varð hann tó noyddur at mæta fyri aðra orsök. Í Ólavseku-víkuni hetta árið var hann sum hann plagdi, stæddur í Havn, og var stæddur inni hjá fútanum, har hann hitti barðskeran Hans Balser. Harra Klæmint stóð fyri borðsendanum, og bíðaði eftir at setast til borðs; keypmaðurin, og ein av krambakøllumum og fútin vóru inni stæddir. Tá kom Meister Hans inn í stovuna, fylgjandi við fúta-konuni, og Harra Klæmint, ið hevði ringt eyga til hann, síðan teir høvdu møtst á vartingi á Sandi, brá sær ímóti honum, og spurdi, hví hann hevði verið so óhøvuskur móti sær á vartinginum. Meister Hans svaraði, at tað var ikki hann, ið hevði verið óhøvuskur, men Harra Klæmint. Orð ókst nú av orði, og tá ið Meister Hans hevði sagt, at Harra Klæmint skuldi haft latið »Hans Hundsvot« verið heima av tingi, segði Harra Klæmint: »Hvat fyri ein hundsvottur, tín drongur?«. Meister Hans svaraði, at hann meinti við Hans, son Harra Klæmint, og nú skeldu teir hvønn annan út, skiftivís fyri Hundsvot og Dreng. Keyppmanninum dámdi einki at koma til at verða vitni til, hvat ið kundi koma at henda, tí vendi hann sær móti vindeygnum. Sum hann seinri greiddi frá í rættinum, helt hann seg hoyra, at tað fall eitt slag við eini flatari hond, og tá hann vendi sær við, reisti fútin Harra Klæmint upp á fótur; hann var fallin bakleiðis við høvðinum móti durunum. Tá ið hann var komin aftur á fótur, segði hann við Meister Hans: »Tín skelm-

ur. Tú slóg meg sum ein annan skálk, og tú slóg Harrans Salvaða, hond tín skal ikki trívast«. Teir stævdu báðir hvørjum øðrum, men lögtingið sleyg sær frá dóminum, og avvísti sakini.

Børnini arbeiddu hetta mikla jarðagóðsið; Harra Klæmint lat einki av børnunum, uttan teir 2 synirnar, ið gjørdust prestar, læra mikið til bókina; tá skift varð eftir foreldrini, dugdu teir so mikið litið at skriva, at tað eru bara forbókstavir skrivaðir. Allir hesir synirnir hava kent seg sum ein magt á Sandoynni, tá so bar á, vóru teir ikki mjúkir at strúka. Í 1681, tá ið teir høvdu verið til bjargar við Traðamønnum, slog Cristian Klæmintssonur, Bartal Mortanson á ryggin við einum áhalsi, reiv hann av hestinum, hann reið á, og gav honum jarðfall. Hanus Nicodemusen kom Bartali til hjálpar, men Óli Klæminssonur slóg nú til við einum koyrli, og tað gjørdist slagsmál. Undir orrustini, bleiv Christian sligin í høvðið við einum steini, og hann rópti tá, at tað hevði Bartal gjørt, men hesin svaraði, at tað man vera »tín forbannaði bróður, Óli, sum hevur rakt teg«. Christian skjeyt hesi orð til prógs, men Bartal segði, at hann virdi litið, hvat hasir grýnhundarnir vitnaðu. Hetta meinti hann nokk við, at teir vóru útlendingar.

Nakað friðar heim var prestagarðurin ikki; synirnir kundu ikki semjast, hverki sín ámillum, ella við faðirin. Tað mest harmiliga, var tó klandrið millum gamla prestin og sonin Harra Per, sum frá 1681 var hjálparprestur hjá faðirinum. 1680 og tvær ferðir í 1681 hevði faðirin klagt sonin, men hinir prestarnir í landinum høvdu fingið slættað sjógvin millum teir. Men í 1683 klagt hann gamli aftur sonin, og tá mól so groft, at próstarættur varð settur í Todnesi. Faðirin klagt um, at sonurin hevði brotið skorsteinsstovuna niður, og var farin avstað við henni, og hevði snýtt hann fyrri mangt, ið gamli átti at fáa. Tað allar ringasta var, at sonurin skuldi hava sagt, at hann skuldi vera ein pestilens fyri fedrana húsið. Sonurin klagt um, at hansara kirkju- og húsfriður var vorðin órógvður av einum ostindiafarara, tað var bróðurin Dánial, sum hevði jagað hestin hjá honum út úr kirkjugarðinum, beint eftir at hann var byrjaður við Gudstænastuni, og at ein annar av bróðrunum hevði gingið eftir honum

Sands kirkja

við knívi, og at tað var eitt ófor-skammað kvinnfólk, sum setti ilt ímillum seg og faðirin. — Próstarætturin helt, at Harra Per átti at verið avsettur, men at har var einki annað at gera, uttan at lata hann sita, tí gamli var so ússaligur, at hann mátti hava hjálp, og heldur lata sakina fara fyri verðsligan rætt, og lata Bispin tala. Sama árið kom bræv frá Bispinum Bagger, at sakin skuldi steðgast, og at sonurin skuldi biðja faðirin um tilgeving — tann av teim, ið ikki vildi hetta, skuldi strax setast av. Av brævinum sæst av prestarnir í landinum fyrr ofta høvdu klandrast, og at bispur ofta hevði formánað til at semjast, at teir ikki skuldu vera sum Levitar, ið ganga bróðurinum, frá í neyð.

Henda Bispa formáningin hevur ikki hjálpt mikið uppá Harra Per, tí í 1689 mátti hann fyrri kirkjurætt saman við móður síni, ið tá var vorðin einkja; próstarætturin fekk tey samd.

30. januar 1688 doyði Harra Klæmint, um 86 ára gamal.

Umframt 47 óðalsmerkur, ið hann sum sagt hevði skaðað saman, sat hann við Todnesgarði, Stóru Dimun, Skarðsgarði, Klettagarði og Áargarði, so væl hevur verið stritt hjá honum.

Sandagarður var harumframt einkjugarður.